

Makso Pelosa

DVADESET GODINA NAŠE MEĐUNARODNE CRKVENOARHIVISTIČKE SURADNJE

Iza 1956. godine pokrenulo se u glavnim evropskim i izvanevropskim zemljama organiziranje crkvenih arhivista u svrhu studija i rješavanja problema crkvenih arhiva i crkvene arhivistike: 1956. godine osniva se u Vatikanu međunarodno Udruženje crkvenih arhivista (dalje: AAE), 1959. godine u Poljskoj Zbor crkvenih arhiva, knjižnica i muzeja sa sjedištem u Katoličkom sveučilištu u Lublinu, a 1970. godine Nacionalni odbor dokumentarnog i bibliografskog blaga Španjolske Crkve i Španjolsko udruženje crkvenih arhivista. Godine 1972. osniva se Vijeće BKJ za crkvene arhive, knjižnice i muzeje, godine 1973. Udruženje arhivista Francuske Crkve (dalje: AAEF), godine 1974. Udruženje austrijskih crkvenih arhivista itd. Na X. kongresu međunarodnog Udruženja crkvenih arhivista sa sjedištem u Vatikanu, u Milanu 1974, dogovoreno je da pariški Bulletin Udruženja arhivista Francuske Crkve postane privremeni centar za okupljanje, kontaktiranje i razmjenu informacija postojećih crkvenoarhivističkih organizama raznih zemalja dok ne sazriju jasnije konture i pravna fizionomija nacionalnih centara i međunarodne organizacije crkvenih arhivista i predmetne kodifikacije postkoncilskog crkvenog prava.

Međutim, organizmi koji već djeluju počeli su tijekom minula dva decenija održavati svoje kongrese i znanstvene skupove, što dovodi do živahne međunarodne crkvenoarhivističke suradnje: tako je AAE održalo od 1957. do 1976. godine 11 kongresa, a AAEF održalo je prošle godine svoj treći kongres.

Ogledat ćemo ovdje našu međunarodnu crkvenoarhivističku suradnju i prisutnost u ovom razdoblju.

I. period: godine 1957—1971. U tih 15 godina postavljeni su solidni temelji naše međunarodne crkvenoarhivističke suradnje. Zapravo, prvotni intelektualni temelji takve suradnje postavljeni su već davno prije odlaskom naših znanstvenih radnika na istraživanja u Vatikanski arhiv i u Biblioteku od Račkoga dalje, i studiranjem naših studenata na Vatikanskoj paleografsko-diplomatičkoj školi, koja je osnovana 1884. god., a polaze je poslije prvog svjetskog rata u većoj mjeri i naši mladi znanstveni radnici, gotovo isključivo Hrvati.

Od samog početka djelovanja AAE rade u njegovu Upravnom odboru Hrvati o. dr. Bazilije Pandžić, član Hercegovačke franjevačke provincije i generalni arhivist Franjevačkog reda u Rimu, kao blagajnik 1957—1972. i msgr. dr. Šime Duka, svećenik Zadarske nadbiskupije i tajnik Papinske komisije za crkvene arhive Italije, kao tajnik 1962—1971. — Na VII. kongresu AAE u Bariju 14. travnja 1966. pročitao je dr. Josip Buturac, arhivist Zagrebačke nadbiskupije i Arhiva Hrvatske, nastupivši u ime hrvatskih crkvenih arhivista Jugoslavije, svoj pozdrav prisutnim kongresistima. On je tom prilikom ujedno iznio nekoliko prijedloga za uređenje crkvenih arhiva u Hrvatskoj. — O. dr. Bazilije Pandžić održao je na VIII. kongresu AAE u Padovi 26. rujna 1967. referat »Problemi e prospettive degli archivi ecclesiastici di Jugoslavia dopo il Concilio Vaticano II«, objavljen u »Archiva Ecclesiae«, X—XI, 1967—1968, pp. 150—151. Referatu je prisustvovao u auli i direktor Arhiva Hrvatske dr. Bernard Stulli. — Redoviti sudionik 11 kongresâ AAE od 1957. god. dalje bio je i potpisani. 1966. god. u Bariju sudjelovali su Tomislav Bondulić, svećenik Zadarske nadbiskupije, dr. Josip Buturac, dr. Antun Ivandija, profesor Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, Franjo Jakupčić, student teologije u Rimu, msgr. Jakov Rendić, svećenik Barske nadbiskupije i dekan Barskog dekanata. God. 1967. u Padovi sudjelovali su Mile Bogović, svećenik Riječko-senjske nadbiskupije i student Fakulteta crkvene povijesti u Rimu, Tomislav Bondulić, dr. Bernard Stulli i Andrija Šuljak, svećenik Đakovačke biskupije i student Fakulteta crkvene povijesti u Rimu.

Iz popisa sudionika kongresa AAE prije i poslije 1971. god. možemo utvrditi geografiju interesa za crkvenoarhivska pitanja u našim zemljama.

U povodu održavanja Trećeg kongresa socijalne psihijatrije u Zagrebu dne 21—27. rujna 1970. Šimun Duka, tajnik Papinske komisije za crkvene arhive u Italiji i AAE i suradnik kardinala Tisseranta, vodio je razgovor sa arhivistima Zagrebačke nadbiskupije.

Na I. sastanku crkvenih arhivista Jugoslavije u Rijeci dne 2. lipnja 1971. sudjelovali su u svojstvu zastupnika vatikanske središnjice AAE njezin tajnik Duka i blagajnik Pandžić. Pandžić je održao i referat »Zaključne misli o stanju i uređenju naših crkvenih arhiva«, objavljen u publikaciji »Predavanja I. sastanka crkvenih arhivista u Rijeci 2. lipnja 1971. god.«, p.o. iz Vjesnika Histo-rijskog arhiva Rijeka i Pazin, XVII, str. 453—454.

Kao zastupnik Poljske sudjelovao je o. dr. Romuald Gustaw, direktor Biblioteke Katoličkog sveučilišta u Lublinu i urednik glasila Instituta pri istom Sveučilištu »Archiwa, Biblioteki i Muzea Koscielne«, te održao referat »Stanje i razvoj poljskih crkvenih zbirki«, objavljeno n. i. m. str. 447 (sažetak).

U tom prvom periodu naše međunarodne crkvenoarhivističke suradnje moramo spomenuti i nabavu stručne literature za naše znanstvene radnike (Zagreb, Zadar, Dubrovnik), stručne revije »Archiva Ecclesiae« za veći broj ustanova, bib-

lioteka i pojedinaca (npr. Predsjedništvo Vijeća BKJ za arhive, knjižnice i muzeje, nekoliko pojedinaca) i posredovanje pri dogovaranju zamjene inozemnih crkvenoarhivističkih glasila («Archiva Ecclesiae», «Archiwa, biblioteki i muzea koscielne») za neke naše periodičke arhivističke publikacije (npr. »Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu«).

II. period: godine 1972—1977. Nakon stanovite stanke, prouzročene ponovnom uspostavom Statuta AAE od 1956. god. i kadrovskim promjenama u Upravi AAE, zatim osnivanjem većeg broja nacionalnih crkvenoarhivističkih organizama (uspor. početak ovog članka) i zasnivanjem kontakata s nizom drugih crkvenoarhivističkih centara i stručnjaka, započinje za nas mnogo plodnije razdoblje u proteklih 5 godina 1972—1977., kad naša međunarodna crkvenoarhivistička suradnja prelazi iz pasivnog na aktivno sudjelovanje na međunarodnim crkvenoarhivističkim znanstvenim skupovima, na međusobno upoznavanje i razmjenu iskustava između crkvenih arhivistâ — stručnjaka raznih zemalja Evrope i Amerike.

Naši (uglavnom na Vatikanskoj paleografsko-diplomatičkoj školi diplomirani) crkvenoarhivistički stručnjaci, uloživši velike fizičke i materijalne napore, održali su ovih godina širom Evrope na međunarodnim znanstvenim skupovima slijedeće referate:

1) IX. kongres AAE, Rim, 6—8. studenoga 1972. Opća tema: Aktualni crkvenoarhivistički problemi. Referent: dr. Makso Pelozza. Utorak, 7. studenoga 1972. 10 sati. Tema: »Gli archivi ecclesiastici in Jugoslavia« (14 kartica).

2) X. kongres AAE, Milano, 6—8. rujna 1974. Opća tema: Crkvenoarhivski fondovi koji se danas nalaze izvan svog prvobitnog sjedišta. Referent: dr. Makso Pelozza. Srijeda, 18. rujna 1974, 10 sati. Tema: Ricerca di fondi di archivi ecclesiastici in Jugoslavia conservati fuori dalla sede originaria. Cause storiche — soluzioni proposte« (18 kartica).

3) XI. kongres AAE, Rim, 3—6. studenoga 1976. Opća tema: Stanje i problemi župskih arhiva. Referent: Metod Hrg. Programirano vrijeme referata: četvrtak, 4. studenoga 1976, 16 sati. Tema: »Gli archivi parrocchiali in Jugoslavia: stato e problemi«. Referat nije održan zbog bolesti referenta. Plenarnom zasjedanju ovog kongresa u subotu, 6. studenoga predsjedao je sudionik Hrvat dr. Makso Pelozza.

4) II. kongres AAEF, Pariz, 13—14. listopada 1975. Opća tema: Unutarnja razdioba i pristupačnost crkvenih arhiva. Referent: dr. Makso Pelozza. Ponedjeljak, 13. listopada 1975, 15 sati. Tema: »Crkvenoarhivski fondovi Jugoslavije koji se danas nalaze izvan svog prvobitnog sjedišta. Povijesni uzroci — predložena rješenja« (»Les fonds des archives en Yougoslavie conservés hors leurs sièges originaires. Causes historiques — solutions proposées« (22 kartice).

5) III. kongres AAEF, Bordeaux, 11—13. studenoga 1977. Opća tema: Arhivski izvori i religiozna povijest. Referent: dr. Makso Pelozza. Nedjelja, 13. studenoga 1977. 14,30 sati. Tema: »Dokumenti o Svetoj Stolici i Hrvatskoj pod Grgurom XVI. 1831—1846.« (»Documents sur le Saint-Siège et la Croatie sous Grégoire XVI 1831—1846« — 19 kartica).

6) Katoličko sveučilište u Lublinu (Poljska). Institut za crkvenu povijest, Lublin, 20—21. travnja 1977. Znanstveni skup na temu: *Polonica ecclesiastica extra Poloniam*. Referent: dr. Makso Peloz. Četvrtak, 21. travnja 1977. 11 sati. Tema: »Dokumenti o poljskoj crkvenoj povijesti u arhivima Jugoslavije« (»I documenti sulla storia ecclesiastica polacca conservati negli archivi jugoslavi« — 17 kartica).

Na II. i III. kongresu AAEF u Parizu 1975. i u Bordeauxu 1977. dao je dr. Makso Peloz u odvojenom informativnom saopćenju i prikaz stanja, problema i pravne organizacije crkvenih arhiva u Jugoslaviji (à 3 kartice).

Od spomenutih referata održanih 1972—1977. god. objavljen je dosada pod 1) održan 7. studenoga 1972. »Gli archivi ecclesiastici in Jugoslavia« u glasilu AAE »Archiva Ecclesiae«. XII—XVII, 1969—1974, Città del Vaticano. Tiskano u prosincu 1976. — Ostali referati nalaze se u raznim fazama objavljivanja, na jezicima na kojima su održani, u odnosnim evropskim glasilima organizatora navedenih znanstvenih skupova. Kod nas u zemlji nije objavljen još nijedan referat.

Na IX. kongresu AAE u Rimu 1972. sudjelovali su Ivan Grah, arhivist za Poreč-Pulu-Pazin, i Metod Hrg, arhivist Zagrebačke nadbiskupije i Arhiva Hrvatske. Na X. kongresu u Milanu 1974. Ivan Grah, Metod Hrg, Valentin Miklobušec, župnik u Zabetu, Marijan Peloz, župnik u Mošćenicama i dekan opatijski, Ante Sironić, župnik u Dragi-Rijeka. XI. kongresu u Rimu 1976. prisustvovali su samo Ivan Grah i dr. Makso Peloz.

Tijekom ovih 20 godina upisali su se u AAE sljedeći članovi: Mile Bogović 1967., Tomislav Bondulić 1967., Josip Buturac 1966., Šime Duka 1962., Ivan Grah 1974., Metod Hrg 1972., Antun Ivandića 1966., Franjo Jakupčić 1966., Bazilije Pandžić 1957., Makso Peloz 1957., Jakov Rendić 1966., Andrija Šuljak 1966.

Danas su članovi AAE Ivan Grah, Metod Hrg i Makso Peloz.

Potpuno ostaju dosada odsutni iz AAE Bosna i Slovenija.

U ovom razdoblju potpisani je organizirao znanstveno putovanje abbé Charlesa Molettea, predsjednika AAFF i Francuskog mariološkog odbora, kroz glavne arhivske centre Hrvatske i Slovenije u danima od 23. svibnja do 18. lipnja 1976. Ugledni francuski gost posjetio je gostoljubivošću naših ordinarija crkvene arhive, knjižnice i muzeje, katedrale i druge crkvene spomenike, kao i ostale spomenike kulture, Arhiv Hrvatske i regionalne historijske arhive u ovim centrima katoličke Jugoslavije: Zagreb, Liubljana, Poreč, Pula, Mošćenice, Rijeka, Senj, Zadar, Šibenik, Split, Dubrovnik i Đakovo. Abbé Molette održao je crkvenoj zajednici u Rijeci predavanje »L'évolution des recherches d'histoire religieuse en France à l'époque contemporaine (Louis Duchesne — jusqu'aujourd'hui)«, a u Šibeniku »Peut-on parler d'un caractère spécifique pour les archives religieuses?«. Suvišno bi bilo ovdje isticati važnost takve vrste međusobnih upoznavanja vrhunskih inozemnih i domaćih crkvenoarhivističkih stručnjaka za budući rad na arhivskim i historijskim istraživanjima i za međusobno upoznavanje dviju kultura.

U ovaj čas — koncem 1977. god. — predviđa se sudjelovanje naših crkvenoarhivističkih stručnjaka kao predavača 1978. god. na XII. kongresu AAE u Napulju. Tema kongresa glasi: »Visite pastorali. Problemi archivistici e prob-

lemi storici«. Naslov teme kojom sudjelujemo: »Visite pastorali nelle diocesi della Jugoslavia«. Zatim na znanstvenom skupu Međunarodne komisije za usporednu crkvenu historiju kod Komiteta historijskih znanosti Poljske akademije nauka u Warszawi 25. lipnja — 1. srpnja 1978. referatom na temu: Atlas historique des églises en Yougoslavie»; referent je potpisani (službeni poziv Warszawa, 14. studenoga 1977). Zatim ćemo sudjelovati na znanstvenom skupu podkomisije za usporednu historiju religije Poljske akademije nauka u Warszawi 24—30. lipnja 1978. na temu: »Crkvenohistorijski geografski problemi Jugoslavije« (referent je potpisani). Naši će crkveni arhivisti sudjelovati i na kongresu Udruženja španjolskih crkvenih arhivista 1978., no oni još nisu objavili svoj precizno definirani program.

Zaključak. Protekli dvadesetgodišnji, a na poseban način protekli petogodišnji period svoga rada naši crkveni arhivisti zaključuju čistim suficitom.

U doba znatne dekadence interesa za humanističke znanosti (nadamo se da će Evropa smoći energije da prevlada i taj oblik duhovne krize potrošačkog društva) i naši crkveni arhivistički znanstveni radnici na nacionalnom i međunarodnom planu daju svoj aktivni doprinos revitalizaciji neprolaznih kulturnih vrednota, u smislu djelovanja koje su započeli Strossmayer i Rački, u smislu međunarodne godine kulture koju je SFRJ predložila KESS-u i velike perspektive izgradnje mira u Evropi i svijetu na temeljima neprolaznih kulturnih vrednota deponiranih u našim arhivima.